

Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví

Marie Machová, UČO 465117

Úvod

V roce 2000–2001 proběhl výzkum halštatského pohřebiště ve Slavkově (okr. Vyškov). Výzkum byl prováděn ÚAPP Brno. Na tomto pohřebišti se našlo 6 hrobů. Oblast Slavkova je na pomyslné hranici mezi podunajskou a lužickou kulturní sférou. Také zde vidíme míšení tří kultur – horákovské, kalenderberské a platěnické, dále jen HK, KK, PK (Kos 2016, 73). Kos vyjádřil názor, že 5 hrobů (H 2 – H6) tvoří jednu pohřební skupinu s vlastním chronologickým vývojem, zatímco hrob H 1 se nachází cca 170 m od skupinky (H2 – H6). Tento hrob by pak mohl být součástí jiné pohřební skupiny, anebo se jedná o hrob soliterní (Kos 2016, 73). V této lokalitě je pak, na rozdíl od jiných, bohatá skladba kovových artefaktů, což s nalezenou keramikou dává přesnější chronologickou výpovědní hodnotu (Kos 2016, 74).

Struktura pohřebiště a jeho analogie

V KK nacházíme velký problém s datací mohylových hrobů, která je založena na dataci keramiky. Bohužel se zde neklade důraz na počet pohřbů v hrobě, což výsledky zkresluje (Kos 2016, 74). Jak již bylo zmíněno, ve Slavkově se našlo 6 hrobů. U hrobů H2-H6 se může jednat o rodinnou, rodovou nebo klanovou skupinu. Podobné analogie máme například z Vojkovic, kde se našlo 21 hrobů tvořící 2-3 skupiny, nebo Brno-Příkop, kde hroby tvořily malé skupinky. Další příklady můžou být z lokalit: Horní Heršpice, Modřice, Znojmo, Mohelno, Hrušovany u Brna a z Mafef-Člupy s 31 popelnicovými hroby. Toto pohřebiště je důležité z důvodu bližšího poznání středního Politaví a Slavkova (Kos 2016, 74). Nejnovějším pohřebištem je pak pohřebiště PK v Orlovicích-Lysé hoře. Nalezlo se zde 58 hrobů, z nichž jsou 3 kostrové. Kostrové pohřbívání pak nebylo pro PK na střední Moravě velmi obvyklé (Kos 2016, 76). Podle J. Nekvasila to může naznačovat spojení s horákovskou kulturou a pohřebiště ze Slavkova tuto teorii částečně potvrzuje (Kos 2016, 76). Na pohřebišti ve Slavkově pak můžeme v hrobech č. 1 a 7 předpokládat pozůstatky starších pohřbů, a to díky nálezům a zvláštní dispozici. Hroby H4, H5 a H6 by pak na ně měly chronologicky navazovat za nejmladší jsou považovány hroby H2 a H3. Na tomto lze definovat horizontální stratigrafii pohřebiště (Kos 2016, 78). Mezi hroby pak můžeme vidět rozestupy, které by mohly naznačovat mohylové násypy o průměru cca 6-12 m (Kos 2016, 78).

Pohřební fáze

Na pohřebišti ve Slavkově byla použita pomocná sekvence (PS). Jedná se pohřební pomocnou stratigrafickou sekvenci v kolektivních hrobech určenou k identifikaci stratigrafie v těchto hrobech. Pro vydělení PS se vždy použije příkladný hrob s jednoduchou výbavou, která náleží jedinému pohřbu, nejlépe kostrovému (Kos 2016, 78). Zde pak byl použit hrob H2, je zde vidět rozmístění keramických setů, místa pro zvířecí obětiny, zbraně a vlastní pohřeb. Poté se tento model užije na další hroby, včetně žárových (Kos 2016, 78). V hrobu H3 pak máme tři spony, dvě kremace a tři skupiny keramických nádob, což nám díky početnosti jak šperků, tak dvou žárových pohřbů naznačuje, že se jednalo o minimálně dva chronologicky návazné či současné pohřby. Ve výbavě hrobu H6 pak máme tři skupiny nádob a dvě hromádky spálených lidských kostí, a také tři šatní spínadla (spony a jehlice), to ukazuje na maximálně dva ženské hroby (Kos 2016, 78). V hrobech H2, 4 a 5 pak vidíme pouze jediný pohřeb – v tomto případě se pak zjevně jedná o chronologicky uzavřené celky, náležící jednomu stupni (Kos 2016, 78). Hrob H1 je pak dokladem birituálního pohřbívání, jsou zde 3–4 pohřby (Kos 2016, 78). Na řezu hrobem vidíme dvouprostorové rozdělení hrobu na část hlubší oválného tvaru obsahující žárové pohřby a milodary a na mělčí, ve které se našla jedna keramická mísa a kostrový pohřeb (Kos 2016, 78). Zvláštní členění dna se běžně u horákovských pohřebišť nevyskytuje. Vysvětlení můžeme hledat například v úpravě menšího žárového hrobu pro uložení

kostrového pohřbu. Spodní žárový pohřeb mohl být symbolický nebo dětský (Kos 2016, 78-79). Jáma mohla mít průměr kolem 1 m a vykazuje souvislost s pohřby v kultuře popelnicových polí (Kos 2016, 79). Uložení milodarů vypadalo takto - v nejstarší fázi byla popelnice uložena ve středu hrobové jámy. V hrobech jsou pak mísovité nádoby, amfory – doklady picího servisu, od nich jsou odděleny menší nádoby, zvířecí obětiny s noži anebo šperky. V mladší fázi pak nastupuje obdélný tvar hrobu. Vývoj pak zaznamenalo i přemístění pohřbu do jihovýchodní části hrobů, do této části hrobu se pak dávaly velké nádoby s vloženými menšími (Kos 2016, 79). Zvláštním milodarem je pak soudkovitý hrnec, který bývá oddělen a jeho význam v pohřebním ritu jihomoravského halštatu zatím nebyl objasněn (Kos 2016, 79). V hrobě H 5 pak na základě polokvadratického tvaru můžeme přemýšlet, že byl hrob „vyloupen“, anebo měněn postupně z čtvercového do oválného tvaru, či naopak. (Kos 2016, 79).

Šperky

V hrobech se našla harfovité spona typu Loretto. V hrobě H4 se pak našel bronzový náramek, v hrobě H 6 jehlice s vývalkovitou hlavicí (Kos 2016). V hrobě H1 se pak také našel drobný skleněný šperk ze skla a jantaru, jedná se o součást náhrdelníku a pásové garnitury. Nález jantaru je důležitější z hlediska dokladu obchodu mezi PK a KK (Kos 2016, 84). Železné zápony, nalezeny v hrobech H1-3 a H6, byly původně součástí kožených opasků. Ve třech případech pak nalézáme doklad vybíjení opasku bronzovými aplikacemi – hrob H1, kde se dochovala dokonce v původní funkční pozici, v hrobech H3 a H6, jež byly žárové, se pak nacházejí s fragmenty spínadel pásků (Kos 2016).

Zbraně a jezdecká výstroj

V hrobě H2 se našel kamenný sekeromlat. Nálezy broušené industrie se vyskytují převážně v sídlištním prostředí, kde jsou označovány za intruze. Analogie jsou pak z Modřic hrob H 1 a z Býčí skály (Kos 2016, 84). Ve stejném hrobě se pak také našly dva železné hroty. Analogie můžeme vidět ve velkých knížecích hrobech – Hlásnice, Brno-Holásky, Suchbátka a Bratčice (Kos 2016, 88).

Chronologie

Na základě nálezů se pak dá pohřebiště datovat do stupňů Ha C1b – Ha D1/D2, s možným počátkem již v Ha C1a. Je zde vidět propojení východo- a západohalštatského okruhu. Pohřebiště leží na kontaktní zóně mezi kulturními okruhy podunajským a lužickým (Kos 2016, 88). Hroby H1 a H2 mají příslušnost k HK, nebo severozápadní KK. Je zde ale vidět i původně platěnický vývoj s vlivy KK a HK. Podobné splývání dokládá i M. Čapková v pohřebišti v Mikulově, kde se nachází inventář kultur kalendenberské, horákovské i platěnické (Kos 2016).

Závěr

Na základě metody PS se zpřesnilo chronologické zařazení. Můžeme také sledovat citlivější chronologii menších uzavřených sociálních jednotek – „rodů, rodin či klanů. Je zde tak vidět nadregionální aspekt lokality s vazbou okolní země. Tímto byl také popřena prvotní myšlenka, že se jedná o pohřebiště, které by náleželo jednomu chronologickému stupni (Kos 2016, 96).

Hrob H 1 pak vykazuje paralely k hrobům II. společenské kategorie a také úpravu mohylového hrobu typu „Hlásnice“ – jsou zde dva kostrové pohřby a jeden žárový. Tyto dvě lokality tak spojuje výskyt mohylových hrobů s kamennými konstrukcemi. Tyto kamenné konstrukce pak na centrálním Brněnsku chybí. Toto zjištění by pak mohlo naznačovat podobné pohřební tradice HK a KK, které by byly založeny právě na kontaktech se Zadunajím a Štýrskem (Kos 2016, 96).

Hrob H2 pak dokládá výskyt vyšší sociální vrstvy, podle výbavy by pak mohl mít vazby na východní Přiaľpí. V nejmladších hrobech je vidět návrat k žárovému ritu, tato přeměna mohla znamenat společenskou transformaci vedoucí k zániku halštatské kultury (Kos 2016, 96).

Literatura:

Kos, P. 2016: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví - K možnosti zpřesnění datace hrobů ždánické skupiny horákovské kultury. Zb. SNM. Archeológia 26, 74-102.

Kos, P. 2014: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic (příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku. Zbor. SNM 108, Arch. 24, 2014, 37-58.